

Věc: K postupu společnosti při přeměně podoby cenného papíru ze zaknihované na listinnou

---

Podle § 9 odst. 1 zákona č. 591/1992 Sb., o cenných papírech ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o cenných papírech“), je emitent povinen zveřejnit rozhodnutí valné hromady o přeměně podoby cenného papíru ze zaknihované na listinnou bez zbytečného odkladu v Obchodním věstníku a splnit další povinnosti obsažené v § 11 téhož zákona. Podle § 11 odst. 3 zákona o cenných papírech vzniká majiteli cenného papíru, jehož podoba se přeměňuje, dnem zrušení evidence ve Středisku cenných papírů právo, aby mu emitent cenný papír odevzdal v listinné podobě.

Před 1. lednem 2001, kdy vstoupil v účinnost zákon č. 362/2000 Sb., zákon o cenných papírech neřešil, jak naložit s listinnými cennými papíry, které majitel přes výzvu společnosti ve stanovené lhůtě nevyzvedl. Ustanovení obchodního zákoníku o prodeji nevyzvednutých akcií nebo zatímních listů na přeměnu podoby cenného papíru nedopadala, zákon o cenných papírech na ně neodkazoval a analogický postup s ohledem na závažný zásah do práv akcionářů zřejmě nepřipadal v úvahu. Majitel cenného papíru tak vzdor prodlení zůstával oprávněn k vyzvednutí cenných papírů a společnost neměla možnost se s touto situací vypořádat.

Nejasnosti panovaly ohledně promlčení práva na vydání cenného papíru (srov. otázku, zda uvedené právo kvalifikovat jako právo vlastnické nebo jako jiné majetkové právo), většina názorů se ovšem vyslovovala ve prospěch promlčení. Den zrušení evidence cenného papíru ve Středisku cenných papírů byl tedy rozhodný pro počátek běhu doby, po jejímž uplynutí dochází k promlčení práva na vydání listinného cenného papíru. Vzhledem k aplikaci obecných předpisů obchodního zákoníku činila délka promlčecí doby 4 roky. Po jejím marném uplynutí mohla společnost namítnout promlčení nároku majitele cenného papíru na vydání cenného papíru, jehož podoba se přeměnila, a postupovat zřejmě analogicky s úpravou obchodního zákoníku.

Po novelizaci zákona o cenných papírech odkazuje § 11 odst. 10 na postup upravený v obchodním zákoníku: *„Pokud je majitel cenného papíru v prodlení s převzetím listinného cenného papíru, postupuje emitent přiměřeně jako při nevyzvednutí listinných akcií podle obchodního zákoníku.“*

Uvedený odkaz ovšem činí potíže. Zatímco poznámka pod čarou připojená k § 11 odst. 10 zákona o cenných papírech odkazuje na § 209 odst. 4 obchodního zákoníku, upravuje postup při prodlení akcionáře s nevyzvednutím listinných akcií po přeměně jejich podoby výslovně § 214 obchodního zákoníku. **Podle legislativních pravidel nemá poznámka pod čarou normativní význam; rozhoduje vždy úprava obsažená v textu normy. Není tedy pochyb, že ustanovení § 214 obchodního zákoníku je třeba aplikovat beze zbytku.**

Jeho aplikace však nastupuje až v okamžiku **prodlení**, tj. po marném uplynutí lhůty stanovené k vyzvednutí listinných akcií (srov.: *„Pokud jsou akcionáři v prodlení ... při změně podoby s jejich vrácením nebo převzetím..., vyzve je představenstvo..., aby předložili ... nebo převzali listinné akcie v dodatečně přiměřené lhůtě...“*). Lhůtou k vyzvednutí akcií, jejíž uplynutí založí prodlení akcionáře, se § 214 obchodního zákoníku ani § 11 zákona o cenných papírech výslovně pro tento případ nezabývá.

V takové situaci se jeví jako sporné, která ustanovení zákona analogicky aplikovat. Zákon o cenných papírech i obchodní zákoník upravují lhůty pro plnění na různých místech, výsledek je však pokaždé odlišný.

Nenormativní odkaz v poznámce pod čarou k § 11 odst. 10 zákona o cenných papírech nabádá k přiměřené aplikaci § 209 odst. 4 obchodního zákoníku, alespoň pokud jde o délku lhůty k vyzvednutí akcií, nikoliv též o důsledky jejího uplynutí, tj. promlčení práva na vydání akcií, jelikož by se dostaly do přímého rozporu s § 214 obchodního zákoníku, o jehož použití a jednoznačné přednosti vzhledem k jeho dikci nelze pochybovat. Kdybychom důsledně aplikovali § 209 odst. 4 obchodního zákoníku, muselo by představenstvo stanovit lhůtu k převzetí přeměněných akcií **v délce jednoho roku** a teprve po jejím marném uplynutí by mohlo postupovat podle § 214 obchodního zákoníku, tj. stanovit dodatečnou lhůtu pro vyzvednutí akcií a posléze prodat nevyzvednuté akcie ve veřejné dražbě.

Lze si však představit též méně striktní výklad analogického postupu podle § 209 odst. 4 obchodního zákoníku, podle kterého by bylo lze ve lhůtě jednoho roku od zrušení evidence cenných papírů ve Středisku cenných papírů splnit předpoklady stanovené obchodním zákoníkem v § 209 (výzva představenstva akcionářům k vyzvednutí přeměněných akcií) i v § 214 (výzva představenstva akcionářům k dodatečnému vyzvednutí přeměněných akcií), tj. součet lhůty k vyzvednutí akcií a dodatečné přiměřené lhůty podle § 214 obchodního zákoníku by činil jeden rok ve smyslu analogické aplikace § 209 odst. 4 obchodního zákoníku.

Vyloučen není ani přístup popírající jakoukoliv analogickou aplikaci § 209 obchodního zákoníku. Svědčí proti ní § 10 odst. 2 zákona o cenných papírech, svou povahou příbuzný § 11 téhož zákona. Pojednává o lhůtě pro odevzdání listinných cenných papírů, jestliže se jejich podoba mění opačným směrem, tj. z listinné na zaknihovanou. Lhůta podle § 10 odst. 2 zákona o cenných papírech **nesmí být kratší než 2 měsíce a delší než 6 měsíců**, tj. v žádném případě by nemohla činit jeden rok. Vzhledem k věcné blízkosti obou ustanovení není vyloučeno, že se soudy přikloní spíše k analogické aplikaci § 10 odst. 2 zákona o cenných papírech než § 209 odst. 4 obchodního zákoníku.

Pro úplnost je nutné zmínit též obecná ustanovení obchodního zákoníku, která pojednávají o době plnění v obchodních závazkových vztazích. Povinnost majitele zaknihovaného cenného papíru, jehož podoba se přeměnila, vyzvednout listinný cenný papír sice vychází přímo ze zákona, o její kvazismluvní povaze, a tedy přiměřené aplikaci ustanovení o smlouvách by tak pochybnosti vznikat nemusely. Není-li v obchodním závazkovém vztahu doba plnění ve smlouvě určena, je dlužník povinen závazek splnit **bez zbytečného odkladu** po té, kdy byl věřitelem o plnění požádán (§ 340 odst. 2 obchodního zákoníku). Analogickou aplikací by tak bylo možné dovozovat, že emitent může ve výzvě stanovit lhůtu bez zbytečného odkladu a ihned po jejím uplynutí postupovat podle § 214 obchodního zákoníku.

Posledně uvedený závěr podporuje navíc úprava smlouvy o uložení věci, která má v obchodním obligačním právu nezastupitelný význam jako subsidiární úprava práv a povinností stran i v případech, kdy je bez ohledu na smluvní typ jedna strana povinna bez nároku na úplatu pečovat pro druhou stranu o věc, kterou má u sebe (§ 526 obchodního zákoníku). Vzhledem k aplikaci předpisů o věcech movitých na cenné papíry (srov. § 1 odst. 2 zákona o cenných papírech) a k povaze vztahu mezi společnostmi, která přeměnila podobu cenného papíru, a majitelem, který cenný papír dosud nevyzvedl, nelze pochybovat o aplikovatelnosti ustanovení o smlouvě o uložení věci. Ta přitom v § 524 dochází k témuž

závěru jako § 340 odst. 2 obchodního zákoníku: „*Není-li ujednáno a ani z okolností, za nichž byla smlouva uzavřena, nevyplývá, jak dlouho má být věc uložena, je opatrovatel povinen vydat věc uložiteli, jakmile jej o to uložitel požádá, a uložitel je povinen převzít věc bez zbytečného odkladu poté, kdy jej opatrovatel k tomu vyzval.*“

Posledně zmíněný závěr je sice dosti extrémní a sotva by ještě vyhověl účelu úpravy přeměny podoby cenných papírů, pokud jde o ochranu majitele cenného papíru, na druhé straně však může sloužit jako silný argument proti roční lhůtě k vyzvednutí akcií podle § 209 odst. 4 obchodního zákoníku.

Nakolik Komisi nepřísluší uvedená ustanovení vykládat a bude třeba vyčkat judikatury soudní, přiklání se Komise po zvážení uvedených argumentů k závěru, že lhůtu pro vyzvednutí akcií bude třeba stanovit spíše v kontextu § 10 odst. 2 zákona o cenných papírech, vždy však přiměřeně okolnostem daného případu.

Postup společnosti před prodejem nepřevzatých listinných akcií po přeměně jejich podoby ze zaknihované by tak dle názoru Komise měl vypadat následovně:

Po zrušení akcií ve Středisku cenných papírů představenstvo bez zbytečného odkladu vyzve akcionáře způsobem určeným zákonem a stanovami pro svolání valné hromady, aby se v přiměřené lhůtě, kterou představenstvo stanoví s přihlédnutím k § 10 odst. 2 zákona o cenných papírech, od uveřejnění výzvy dostavili k převzetí listinných akcií společnosti. Jestliže akcionář nepřevezme akcie ve stanovené lhůtě, společnost jej vyzve, aby si akcie vyzvedl v dodatečně přiměřené lhůtě. Tuto výzvu je opět nutno učinit způsobem určeným zákonem a stanovami pro svolání valné hromady a s upozorněním, že pokud akcionář na výzvu nezareaguje, budou nepřevzaté akcie prodány. Toto rozhodnutí představenstvo současně zveřejní v Obchodním věstníku.

Délka lhůt by měla být přiměřená okolnostem – např. počtu akcionářů, způsobu, jakým představenstvo výzvu uveřejní apod., v každém případě by však neměla být kratší než dva měsíce ve smyslu § 10 odst. 2 zákona o cenných papírech, resp. o něco méně u lhůty dodatečné. Za nepřijatelné Komise považuje, aby dodatečnou lhůtu stanovilo představenstvo ještě před uplynutím lhůty pro vyzvednutí akcií. Zákon v tomto směru hovoří zcela jasně: představenstvo dodatečnou přiměřenou lhůtu stanoví teprve v okamžiku, kdy se akcionář dostal do prodlení s převzetím akcií, nikoliv dříve. Před uplynutím původní lhůty ani nelze určit, jaká lhůta je z hlediska účelů sledovaných zákonem přiměřená.

Jestliže akcionář nepřevezme akcie ani v dodatečně přiměřené lhůtě, představenstvo je prodá prostřednictvím obchodníka s cennými papíry na účet akcionáře na veřejném trhu, jsou-li registrované, nebo ve veřejné dražbě. Místo, dobu a předmět dražby představenstvo zveřejní nejméně dva týdny před jejím konáním, ve stejné lhůtě odešle zprávu o veřejné dražbě nebo o záměru prodat akcie na veřejném trhu akcionáři, pokud je společnosti znám. Výtěžek z prodeje akcií po započtení pohledávek společnosti proti dotčenému akcionáři vzniklých v souvislosti s prodejem akcií vyplatí společnost akcionáři bez zbytečného odkladu nebo jej uloží do úřední úschovy.

V praxi se vyskytla polemika, jakým způsobem by mělo představenstvo výzvy k vyzvednutí listinných akcií uveřejnit a zejména zda je u akcií ve formě na majitele dostatečné, uveřejní-li je způsobem stanoveným pro svolání valné hromady, tj. nejméně v jednom celostátně distribuovaném deníku určeném ve stanovách (§ 184 odst. 4 obchodního zákoníku).

V případě druhé výzvy obsahující dodatečnou přiměřenou lhůtu pro akcionáře, kteří jsou v prodlení s vyzvednutím akcií, stanoví způsob uveřejnění jednoznačně § 214 odst. 1 obchodního zákoníku: „způsobem určeným zákonem a stanovami pro svolání valné hromady“. Jestliže představenstvo tomuto požadavku vyhoví, sotva mu bude možné vytknout porušení zákona.

Ohledně publicity první výzvy situace tak jednoznačná není. Platí totéž, co bylo řečeno výše o lhůtě pro vyzvednutí akcií. Zákon o cenných papírech ani obchodní zákoník tuto otázku výslovně neřeší, nabízí se tedy jen analogická aplikace § 209 obchodního zákoníku, na který odkazuje § 11 odst. 10 zákona o cenných papírech v poznámce pod čarou. Úprava způsobu uveřejnění výzvy se v tomto ustanovení shoduje s § 214 obchodního zákoníku. **Jestliže tedy představenstvo rovněž první výzvu k vyzvednutí akcií, jejichž podoba se přeměnila, uveřejní způsobem stanovených zákonem a stanovami pro svolání valné hromady, bude nejspíš obtížné cokoliv mu vytknout.**

Přesto se množí případy, kdy se podstatná část akcionářů o žádné z výzev nedozví, ačkoliv je představenstvo uveřejnilo v několika celostátně distribuovaných denících, které patří k nejčtenějším v republice. O veřejné dražbě svých akcií se potom dozvídají teprve ze zprávy o veřejné dražbě, kterou společnost akcionářům povinně zasílá v souladu s § 214 odst. 4 věta třetí obchodního zákoníku, resp. z dražební vyhlášky, jak ukládají předpisy o veřejných dražbách. **S ohledem na tyto negativní zkušenosti stojí za úvahu, zda by představenstvo nemělo alespoň jednu z výzev zaslat všem akcionářům individuálně, zvláště disponuje-li jejich aktuálním seznamem včetně adres.**

Z hlediska norem obchodního zákoníku by tak nejspíše mohlo učinit u první výzvy – způsob uveřejnění zákon neřeší a analogická aplikace § 209 obchodního zákoníku má být pouze přiměřená. U druhé výzvy znějí námitky představenstev často v tom smyslu, že při nejlepší vůli nemohou vystavit společnost dodatečným nákladům spojeným s expedicí mnohdy desítek tisíc dopisů nad rámec zákonných požadavků. **Tato otázka zůstává sporná.** Jestliže např. představenstvo uveřejní první výzvu způsobem stanoveným zákonem a stanovami pro svolání valné hromady a setká se s takřka nulovou odezvou, přičemž nevyzvednuté zůstávají akcie odpovídající téměř pětina základního kapitálu společnosti, rozptýlené mezi takřka 90 procenty drobných akcionářů společnosti, jeví se jako velmi pravděpodobné, že druhá výzva uveřejněná stejným způsobem o mnoho úspěšnější nebude. **Představenstvo by v takovém případě mělo uvažovat o alternativních formách publicity výzvy. Má-li v tomto směru obavy z výtek nedostatečné péče řádného hospodáře, mělo by si pro takový případ předem opatřit rozhodnutí valné hromady, která se na změně podoby usnesla.** Je třeba zdůraznit, že úprava postupu při nevyzvednutí akcií po přeměně jejich podoby chrání nejen společnost, ale též akcionáře a představenstvo jim v daném případě péči řádného hospodáře dluží neméně intenzivně.

Bez ohledu na publicitu výzev však platí, že až do okamžiku prodeje akcií může akcionář požadovat vydání akcií. Zákonné zmocnění ve prospěch představenstva k jejich prodeji je prostředkem k odstranění situace způsobené nečinností akcionáře. Ustanovení § 214 odst. 4 obchodního zákoníku zakládá oprávnění společnosti tuto situaci řešit, nikoliv však zánik akcionářských práv, včetně práva na vydání akcie, jejíž podoba se přeměnila. Až do okamžiku vydražení akcie zůstává majitel nevyzvednuté akcie akcionářem společnosti, společnost s ním proto musí jako s akcionářem nakládat. V tomto smyslu jednoznačně platí, že prodlením věřiteli nezaniká právo na smluvní plnění. Pokud akcionář součinnost dodatečně poskytne, nelze mu v převzetí listinných akcií bránit. Naopak, dodatečným převzetím akcií

dojde k odstranění nežádoucího stavu a odpadne potřeba dávat pokyn obchodníkovi s cennými papíry či organizovat veřejnou dražbu. **Společnost je proto povinna vydat na žádost akcionáře jeho akcie, a to až do okamžiku jejich prodeje v dražbě, i když již uplynula dodatečná lhůta ve smyslu § 214 odst. 4 věta první obchodního zákoníku.** Společnost, která odmítne akcionáři po uplynutí dodatečné lhůty akcie vydat, se vystavuje vysokému riziku náhrady škody. Není vyloučeno ani napadení procesu veřejné dražby. Podaří-li se akcionáři přímo na veřejné dražbě upozornit účastníky na nezákonnosti předchozího postupu společnosti, vyloučí tím dobrou víru na straně případného nabyvatele akcií na základě přiklepu dražebníka. Původní akcionář by tak mohl snáze požadovat vydání akcie přímo na vydražiteli.

Komise tímto stanoviskem jednoznačně vyvrací mylnou představu některých společností i dražebníků, podle kterých nelze přistoupit k veřejné dražbě cenných papírů, jestliže se počet dražených kusů cenných papírů liší od údajů uvedených v dražební vyhlášce. Podobný požadavek nelze z předpisů o veřejných dražbách cenných papírů dovodit, jeho realizace by ostatně byla velmi obtížná. Práva akcionářů či majitelů jiných druhů cenných papírů musejí mít přednost před ochranou procesu veřejné dražby a jejích účastníků. Uhradí-li např. zástavní dlužník těsně před konáním veřejné dražby pohledávku zajištěnou zástavním právem k cenným papírům, které mají být v dražbě prodány, popř. její část, není pochyb o tom, že dražbu nelze uskutečnit, popř. nikoliv v původně plánovaném rozsahu. Vzhledem k akcesoritě zástavního práva zanikne v okamžiku zániku závazku nebo jeho části též zástavní právo, resp. jeho část, tj. odpadne právní důvod pro veřejnou dražbu. Provedení dražby nebo její konání v původně stanoveném rozsahu by mělo vážné důsledky pro dražebníka i vydražitele. Rozdílům mezi údaji v dražební vyhlášce a předmětem dražby v okamžiku jejího konání se tak v uvedených případech nelze ubránit a je třeba s nimi počítat. Lze ostatně citovat § 44 zákona č. 26/2000 Sb., o veřejných dražbách ve znění pozdějších předpisů (dále jen „zákon o veřejných dražbách“), podle kterého sice podmínky a údaje uvedené v dražební vyhlášce nelze dodatečně měnit, to však neplatí v případě: „...*kdy dojde ke změně v rozsahu práv a závazků na předmětu dražby váznoucích a s ním spojených nebo stavu, v němž se předmět dražby nachází.*“ Vzhledem k **přiměřené** aplikaci § 44 zákona o veřejných dražbách jako součásti části třetí tohoto předpisu (srov. § 44b odst. 2 zákona o cenných papírech) není pochyb o nutnosti aplikovat výjimku z nezměnitelnosti údajů v dražební vyhlášce též na dodatečné vyzvednutí akcie oprávněnou osobou u přeměny podoby cenného papíru. Z hlediska práv majitelů cenných papírů jde o situaci srovnatelnou se změnou zástavního práva a zákon o veřejných dražbách na ní v době svého vzniku nemohl pamatovat (srov. § 5 odst. 2). **V zájmu všech zúčastněných stran by na uvedenou okolnost měla dražební vyhláška výslovně upozornit.**

Vydání akcií po marném uplynutí dodatečné lhůty na druhé straně nevylučuje případné právo společnosti požadovat po akcionáři náhradu výdajů, které mohla společnost vynaložit v souvislosti s připravovanou veřejnou dražbou (např. náklady spojené s úkony obchodníka s cennými papíry pověřeného organizací dražby apod.). V tomto smyslu je třeba trvat na tom, aby ani společnost nedošla újmy v důsledku prodlení akcionáře. Tak jako se výtěžek prodeje ve veřejné dražbě sníží o náklady, které společnost utrpěla v souvislosti s dražbou, jeví se jako spravedlivé požadovat po akcionáři úhradu nákladů, i když k veřejné dražbě nedošlo, avšak společnost již v souladu se zákonem zahájila kroky k jejímu provedení.

V souvislosti s výše uvedenou problematikou Komise zdůrazňuje, že není institucí nadanou pravomocí podávat závazný výklad práva. S konečnou interpretací bude nutno vyčkat stanoviska soudu. Na druhé straně však Komise vykonává státní dozor nad veřejnými

dražbami cenných papírů (srov. § 44b odst. 2 zákona o cenných papírech), musí proto dohlížet nad řádným průběhem veřejné dražby též z hlediska splnění předpokladů pro její konání.

Stojí za připomenutí, že odborná péče obchodníka s cennými papíry zahrnuje při organizování veřejné dražby též profesionální posouzení, zda jsou splněny předpoklady pro konání dražby, a to včetně důležitých aspektů právních. Exkluzivita obchodníků s cennými papíry v oblasti organizování veřejných dražeb cenných papírů není v tomto směru nijak samoučelná. Zákon opravňuje k organizování veřejných dražeb cenných papírů výhradně obchodníky s cennými papíry, neboť presumuje vysokou úroveň profesionality ohledně všech stránek dispozice s cennými papíry, včetně vybraných otázek práva cenných papírů a obchodních společností. Toto stanovisko tak Komise chápe především jako příspěvek k potřebné úrovni odborné péče obchodníků s cennými papíry při organizování veřejných dražeb cenných papírů z důvodů nevyzvednutí akcií po přeměně jejich podoby ze zaknihované na listinnou. Tuto úroveň hodlá od obchodníků s cennými papíry, jejichž dražební řád schválila, důsledně vyžadovat.

Dokud se tedy obchodník s cennými papíry s odbornou péčí vůči společnosti i majitelům cenných papírů, které mají být předmětem veřejné dražby, nepřesvědčí o splnění právních předpokladů konání dražby, veřejnou dražbu neprovede. Nedostojí-li této povinnosti, bude Komise oprávněna zakročit. V rámci správního řízení o porušení odborné péče obchodníkem s cennými papíry nelze vyloučit ani vydání předběžného opatření, kterým Komise konání dražby do vyjasnění okolností jejího právního základu zakáže.

Prezidium Komise schválilo dne 24. září 2001.

Kontaktní osoby: Mgr. Marek Spurný, tel. 221 096 463.